

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 783.65

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.18/18.168158>

Надія ТОВТИН,

*аспірант кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Україна) tovtin.ni@ukr.net*

**РУКОПИСНИЙ СПІВАНИК З КОЛЕКЦІЇ МИКОЛИ ВАЙДИ –
ЦІННА ПАМ'ЯТКА ЗАКАРПАТСЬКОЇ
ДУХОВНОПІСЕННОЇ КУЛЬТУРИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII СТ.
(ПИТАННЯ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА АРХЕОГРАФІЇ)**

Стаття присвячена питанням дослідження духовнопісенної культури Закарпаття XVIII – початку XIX ст. Основну увагу приділено рукописному співанику Миколи Вайди. Тепер співаник зберігається у рукописному фонді Закарпатського краєзнавчого музею. Співаник, який на початку XX ст. належав М. Вайді, переписано приблизно в кінці XVIII ст. М. Вайда був відомим діячем національно-патріотичного руху 20 – 30-х рр. XX ст. на Закарпатті.

У дослідженні вперше зроблено постатейний ініціативний археографічний опис рукописного співаника, здійснено його джерелознавчий аналіз, дано оцінку рукопису як цінній пам'ятці духовнопісенної культури Закарпаття, вказано на її тісний зв'язок з загальнонаціональною українською духовнопісенною (паралітургійною) культурою XVII–XIX ст. Також наголошено на необхідності подальших музично-джерелознавчих студій у фондах закарпатських архівно-музейних інституцій. Матеріали співаника є важливим джерелом для текстологічних досліджень. Серед питань, які необхідно розглядати у подальших дослідженнях особливо увагу треба звернути на аналіз місцевих видань з текстами духовних пісень, а також на джерелознавче опрацювання місцевої періодики.

Ключові слова: *Закарпаття, духовна пісня, рукопис, співаник, археографія, джерелознавство, «Богогласник», Микола Вайда, Володимир Гнатюк, Юліан Яворський, Юрій Медведик, Петер Женюх.*

Nadiya TOVTYN,

*Postgraduate Student at the Department of Technique
of Musical Education and Conducting,
Institute of Musical Art of Ivan Franko
Drohobych State Pedagogical University
(Drohobych, Ukraine) tovtin.ni@ukr.net*

**A HANDWRITTEN SONG-BOOK OF MYKOLA VAIDA'S
COLLECTION AS A VALUABLE OBJECT
OF THE TRANS-CARPATHIAN SPIRITUAL CULTURE
OF THE SECOND HALF OF THE XVIII CENTURY
(ON THE QUESTIONS OF SOURCE STUDY AND ARCHAEOGRAPHY)**

The article is devoted to the study of the issues of the Transcarpathian culture of the XVIII – early XIX centuries. The main attention is paid to the handwritten song-

book of Mykola Vayda. Now this song-book is kept in the handwritten fund of the Transcarpathian Museum of Local Lore. M. Vayda's song-book was rewritten nearly at the end of the 18th century. M. Vayda was a well-known figure in the national-patriotic movement of the 1920–1930s in Transcarpathia.

The lyrics of the song-book represent a traditional song repertoire, which was used in Transcarpathia in the XVIII–XIX centuries. Many lyrics of the song-book are known from the Bohohlasnyk (Pochaiv, 1790–1791). The specificity of the song-book's repertoire is that it contains many songs written by the authors from Transcarpathia. Their names and surnames have been preserved thanks to acrostic. Also, the song book has several songs for the glorification of miraculous icons, which are very popular in Transcarpathia.

In the study, for the first time, an article-by-article incipient archeographic description has been made of the manuscript songbook, a source analysis has been made carried out, the manuscript has been estimated as a valuable object of the spiritualized culture of Transcarpathia, its close connection with the nationwide Ukrainian spiritual alias paraliturgic culture of the 17th–19th centuries has been given evaluation. The necessity of further music-source studies in the funds of Transcarpathian archival-museum institutions has also been emphasized. The song-book's material is an important source for the textual research. Among the issues, that need to be considered in the further research, particular attention should be paid to the analysis of the local publications of the spiritual songs lyrics, as well as to the source studying of local periodicals.

Key words: *Transcarpathian Ukraine, Mykola Vaida, spiritual song, manuscript, song-book, «Bohohlasnyk», acrostic, archeography, musical source.*

Актуальність питання. Одним із найважливіших джерел дослідження української духовнопісенної культури на Закарпатті є рукописні співаники XVIII – XIX ст. Прикметно, що в цьому регіоні до початку XX ст. не існувало традиції поширення текстів духовних пісень через друковані видання. Через це на Закарпатті послуговувалися переважно волинськими та галицькими виданнями. Зокрема, великою популярністю користувалися друковані почаївські «Богогласники» (1790–1791 – 1806), галицькі колядники, друковані збірники текстів духовних пісень, опубліковані у Львові та Жовкві, а також інші видання. Перші ж поодинокі друковані духовнопісенники у друкарнях Закарпаття з'явилися щойно на межі XIX – XX ст., про що доволі детально зазначено у статті Стефана Паппа (Папп, 1971). Отже, передовсім через те, що у цьому краї друковані духовнопісенники були в обмежені кількості, на Закарпаття рукописна практика фіксування текстів духовних пісень у приватних збірниках зберіглася аж до початку XX ст. Особливо популярними для копіювання були друковані пісенні тексти з почаївського «Богогласника». Найбільш відомим з-поміж переписувачів вибраних текстів з цього стародруку був закарпатець Іван Югасевич, який також переписав велику кількість «Ірмологіонів», про що насамперед відомо завдяки дослідницькій праці Юліяна Яворського та Юрія Ясіновського.

Сьогодні стан дослідження української рукописної духовнопісенної спадщини досліджено доволі ретельно, зокрема завдяки дослідженням Володимира Гнатюка (Гнатюк, 1902), Юліяна Яворського (Яворский, 1934), Юрія Медведика (Медведик, 2000, 2004, 2010, 2015), Петера Женюха (Žeňuch, 2006, 2007),

Андреї Томко (Томко, 2008а, 2008b) та ін. вчених. Але ще можна віднайти окремі рукописні співаники, у т. ч., і з Закарпаття, які хоча й здебільшого введено до наукового обігу, однак детально на джерелознавчо-археографічному рівні достеменно не досліджено.

Отже, **мета статі** полягає у тому, щоб ввести до наукового обігу пісенний збірник Миколи Вайди, здійснити його джерелознавчо-археографічний аналіз, дати оцінку цього рукопису та визначити його значимість для дослідження української духовнописенної культури XVIII – XIX ст.

Одним із таких рукописних збірників є співаник Миколи Вайди, який почергово ввели до наукового обігу Ю. Медведик та П. Женюх. Тому, у цій статті, видається за необхідне привернути увагу до цього рукопису, який був у власності закарпатця Миколи Вайди, про що свідчить збережений штамп на титульній аркуші рукопису: «Власна бібліотека Миколи Вайди».

Виклад основного матеріалу. Закарпатець Микола Вайда відомий як один із підписантів патріотичного Маніфесту (з підзаголовком «В мові живе народ») та учасником вікопомного 15-ти тисячного Всепросвітянського з'їзду на підтримку рідної мови і культури, який відбувся в Ужгороді 17 жовтня 1937 р. Цей національно-патріотичний здвиг навічно вписаний в українську історію Закарпаття. У маніфесті зазначалося: «Кожний нарід лише доти живе, поки захоронить свою мову, свою народну культуру, свої традиції, звичаї, обряди. Підкарпатський український нарід довгі віки жив у народній неволі, але в його душі не вгасала іскра народного духу, світила йому в темних часах лихоліття та підтримувала віру у кращу будучність. І нарід наш зберіг та передав нам, своїм нащадкам, чарівну пісню, наші прекрасні народні звичаї і незіпсуту народну милозвучну рідну мову, яку цілий науковий світ називає українською» (Федака, 2017). Беручи до уваги текст маніфесту, стає зрозуміло, що наявність у власній бібліотеці М. Вайди рукописного співаника, яким послуговувалося не одне покоління закарпатських українців, першочерговим було не суто колекціонерське прагнення, а насамперед патріотичний світогляд, національне просвітництво в колі сусідніх народів-поневолювачів, та всіляких асиміляторів.

Нещодавно на сторінках закарпатського часопису «Новини Закарпаття» від 30 жовтня 2017 р. було подано цікаву інформацію науковій співробітниця Закарпатського краєзнавчого музею ім. Тиводара Легоцького Івана Ороса про експозицію «Карпатська Україна. 1938 – 1939 рр.». Серед її матеріалів є «надзвичайно цінний документ – «Присяга Миколи Вайди на вірність народу Карпатської України від імені української молоді Підкарпаття». Слова, сказані в цій клятві майже 80 років тому, дуже актуальні і сьогодні (мовою оригіналу. – Ред.): «... в смутку, в жалю, але з великою Святою надією, ставаймо до праці, молоді Українці і Українки. Втіхамірім наш народ, подаймо йому надію на краще завтра. Чекає нас велика праця, будувати нове Українське Підкарпаття, де зарядим самі по своєму смаку та де будемо самі між собою. Українське Молоде Підкарпаття до праці! Слава Україні! Велика Копаня, в ночі 02.11.1938 року. Микола Вайда» (Орос, 2017).

Співаник із колекції рукописів М. Вайди зберігається у фонді Ужгородського краєзнавчого музею під сигнатурою І–458. У своїх наукових працях та монографіях про нього вже згадували Ю. Медведик та П. Женюх, але детально не описували збірник, тому доцільно подати його повний археографічно-інципітний опис.

Рукопис створено наприкінці XVIII або на поч. XIX ст.; 38 арк., дрібний пів-устан; примітивні ініціали та заставки; водяні знаки не читаються; без нот; до деяких пісень вказівки про мелодії («тони») пісень:

1. Арк. 1 – П'єснь Рождеству. *Поч.*: «Бог предвѣчний народился...».
2. Арк. 2 – П'єснь вто[рая] Рождеству. *Поч.*: «Ангел пастырем мовил...».
3. Арк. 2 зв. – П'єснь Рождеству. *Поч.*: «Витай Дитя малое...».
4. Арк. 3 – П'єснь Рождеству Христову. *Поч.*: «Нова радость стала, яка не бывала...».
5. Арк. 4. – П'єснь Рождеству Христову. Под «тон» «Рождество славно...». *Поч.*: «Небо и земля нинѣ торжестует...».
6. Арк. 5 – П'єснь Рождеству Христову. *Поч.*: «Предвѣчний родился под лѣты...».
7. Арк. 6 – П'єснь Рождеству Христову. Под «тон» «Ангел пастырям мовил...». *Поч.*: «Скинїя всезлатая...».
8. Арк. 6 зв. – П'єснь Рождеству Христову. На «тон» «Предвѣчний...». *Поч.*: «Бог вѣчный нѣгды непребранный...».
9. Арк. 7 – П'єснь Рождеству Христову. *Поч.*: «Вселенная веселися, Бог от Дѣви днесь родися...».
10. Арк. 9 – П'єснь Рождеству Христову. *Поч.*: «Бог натуру, Бог натуру хощет избавити...».
11. Арк. 10 – П'єснь святому Василію. Самоподобна.. *Поч.*: «Излияйся благодать во устнах твоих отче...».
12. Арк. 12 – П'єснь на Богоявленіє. *Поч.*: «Иордан рѣко уготовися...».
13. Арк. 13 – П'єснь Іоану Крестителю. *Поч.*: «Святыи великій пророче Іоане Предитече...».
14. Арк. 13 зв. – П'єснь на Стрѣтеніє Ісус Христово. Под «Рождество славно». *Поч.*: «Царская порфира...».
15. Арк. 13 зв. – П'єснь Стрѣтенію. Под «Радуйся, Царице». *Поч.*: «Источники духовный радости исполненный...».
16. Арк. 14 – П'єснь Стрѣтенію. Под «Радуйся, Царице». *Поч.*: «Свѣтло днесь ликуйте...».
17. Арк. 14 зв. – П'єснь святому Іоану Крестителю. *Поч.*: «Святыи Великий пророче Іоане...».
18. Арк. 14 зв. – П'єсни покаянны. *Поч.*: «Агнице страченна, душе зармученная...».
19. Арк. 15 – П'єсни покаянны. *Поч.*: «Горѣ, горѣ душе моя ко Творцу своему...».
20. Арк. 16 – П'єснь в недѣлю сыропустную. *Поч.*: «Нова радость стала, яка не бывала...».
21. Арк. 16 зв. – П'єснь о страшном судѣ. *Поч.*: «Помысли человекѣ прегоркій час смерти...».
22. Арк. 17 – П'єснь о страшном судѣ. *Поч.*: «Во дому Давыдовом страшная совершаются...».
23. Арк. 18 – П'єсни великопоснїи и страстем Христовым. *Поч.*: «О Дѣвице Пречистая, Мати благословенная...».
24. Арк. 20. – П'єснь о страстех Христовых. *Поч.*: «Уже декрет подписует...».

25. Арк. 21 – Пѣсни Благовѣщенію Пресвятой Богородицы. *Поч.*: «Да прїидет, да прїидет всему миру радость...».

26. Арк. 21 зв. – Пѣснь Благовѣщенію Пресвятой Богородицы. *Поч.*: «Ликуй днесь Сїоне...».

27. Арк. 23 – Пѣснь Благовѣщенію Пресвятой Богородицы. *Поч.*: «Послан бысть архангел Гавріил ко Дѣвѣ...».

28. Арк. 12 – Пѣснь на Вѣханіе Господне. *Поч.*: «Јордан рѣко уготовися...».

29. Арк. 23 зв. – Пѣснь на Вѣханіе Господне. *Поч.*: «Радуйся зѣло, дщи Сїоня...».

30. Арк. 25 – Пѣснь на Вѣханіе Господне. Тон той же. *Поч.*: «Днесь благодать нас собирает...».

31. Арк. 25 зв. – Пѣснь Воскресенію Ісус Христову. *Поч.*: «Воскрес Ісус от гроба – радость возсія...».

32. Арк. 26 – Пѣснь Воскресенію Господню. *Поч.*: «Веселый нам день днесь настал, котораго з нас каждый ждал...».

33. Арк. 27 – Пѣснь на Воскресеніе Ісус Христово. *Поч.*: «Ісус Христос з мертвых встал, мертвым живот даровал...».

34. Арк. 27 зв. – Пѣснь на Воскресеніе Ісус Христово. *Поч.*: «Радуйтесь небеса, витайте вси Ісуса, котрый от гроба востал...».

35. Арк. 28 – Пѣснь на Воскресеніе Ісус Христово. *Поч.*: «Третьяго дня встал Створитель з мертвых...».

36. Арк. 29. – Пѣснь на Вознесеніе Господне. *Поч.*: «Взыйде Бог ко Высокой горѣ...».

37. Арк. 29 зв. – Пѣснь на Вознесеніе Господне. *Поч.*: «Вси языци купно слици восклькните, вострубѣте...».

38. Арк. 30 зв. – Пѣснь на Вознесеніе Господне. Под «Јордан рѣко». *Поч.*: «Јерусалиме, граде Сїон святыи, просвѣтися днесь, не буди мрачный...». Акрівірш: **ІОАН БОУХОВСЦК**

39. Арк. 32 – Пѣснь на Сошествіе Святаго Духа. *Поч.*: «Утѣшителю міру, храни нашу вѣру...».

40. Арк. 31 зв. – Пѣснь на Сошествіе Святаго Духа. *Поч.*: «Істочник духовній, радости исполнений...».

41. Арк. 32 – Пѣснь на Сошествіе Святаго Духа. *Поч.*: «Творче и Боже, Пане наш ласкаый во трех персонах нам ся показавый...».

42. Арк. 33 – Пѣснь на Преображеніе Господне. Под 3 б[ол]е[стію] сер[дца]. *Поч.*: «На Фаворѣ преобразися, Ісус Христос славно...».

43. Арк. 33 зв. – Пѣснь на Преображеніе Господне. Под «Ізліяся благодать». *Поч.*: «Велим гласом и ужасом днесь Давиде возиграй...».

44. Арк. 34 зв. – Пѣснь на Воздвиженіе Честнаго и животворящаго Креста. Под 3 б[ол]е[стію] сер[дца]. *Поч.*: «О треблаженное древо на нем же Цар славы...».

45. Арк. 35 – Пѣснь Честному Кресту. *Поч.*: «З емпров горных Бог ся нам являет у Зарваници...». Акрівірш: **ЗАРВАНЦА Псалма.**

46. Арк. 36. – Пѣснь на Воздвиженіе Честнаго и животворящаго Креста. Под «О Дѣво преизбранная». *Поч.*: «О древо треблаженное, ангелом принесенное...».

47. Арк. 36 зв. – Пѣснь на Рождество Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Рождество славно присно Дѣввы восхвалим вси днесь...».

47. Арк. 37 зв. – Пѣснь на Рождество Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Радується вси людїе, Дѣва ся раждаєт от початку избранная...».

48. Арк. 38 зв. – Пѣснь на Рождество Пресвятой Богородици. «Іоаким днесь весело играєт, торжествующи, же во старости юнницу питаєт...». Акрівірш: **ІОАН БУХОВЕЦКИ**.

49. Арк. 40 – Пѣсни на Успенїє Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Архангели з неба прийшли до Богородици як послове...».

50. Арк. 41 зв. – Пѣснь Успенїю Пресвятой Богородици. Под «Іордан рѣко». *Поч.*: «Днесь умираєт Ісусова Мати, радость являєт, не треба плакати...».

51. Арк. 42 – Пѣснь на Успенїє Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Царице ангелска, Госпоже небесная, днесь естества уставы...».

52. Арк. 43 – Пѣснь на Успенї Богородици. Под «Бог натуру». *Поч.*: «Избранной днесь, избранной днесь всѣ родов Царици Дѣвици...». Акростих: **ІОАН А**.

53. Арк. 43 зв. – Пѣснь на Покров Пресвятой Богородици. Под «З неба прийшли». *Поч.*: «о Дѣвице Пречистая, Ты Царице ангелская, молебнице наша, присно Дѣво Владычице...».

54. Арк. 44 зв. – Пѣснь Покрову Богородици. Под «Богородице, вѣрным оборона». *Поч.*: «Предста Царица на високом тронѣ...».

55. Арк. 45 – Пѣснь Покрову Богородици. *Поч.*: «Изыде нынѣ Мати Ісус Христа...». Акрівірш: **Іоан БУХОВЕЦКИ ПОКРОВУ АЦИ**.

56. Арк. 47 – Пѣснь Воведенїю Пресвятой Богородици. Под «Бог натуру». *Поч.*: «Ковчег слова, злата кадилница...».

57. Арк. 47 зв. – Пѣснь Воведенїю Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Кая приницаєт во Церков вступаєт Дѣвица Прекрасна...». Акрівірш: **КІОТ ХР**.

58. Арк. 48 зв. – Пѣснь Воведенїю Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Величай душе моя Пречисту Панну...».

59. Арк. 49 – Починаються пѣсни святителски.

Пѣснь Георгїю. Под «Богородице вѣрним». *Поч.*: «Во мученицех славный Георгїе, празнуют днесь т[в]ои вѣрны людїе...». Акрівірш: **ВАСИЛИЙ ПОПОВИЧ АНДРИНОВСКА(и-?)И**.

60. Арк. 51. – Пѣснь на Рождество Іоана и на собор его. *Поч.*: «Ангел с небес радость принесе...».

61. Арк. 52 зв. – Пѣснь на Усѣкновенїє главы святаго Іоанна Крестителя. Под «З Болестїю сердца». *Поч.*: «Пам'ять твоя праведная єсть со похвалами...».

62. Арк. 54 зв. – Пѣснь апостолом Петру и Павлу. Под «Богородице вѣрным оборона». *Поч.*: «Воспойте превыспр (!?) и гражданов, обличителей скверѣпых паганов...». Акрівірш: **ВАСИЛИЙ ПОПОВИЧ АНДРИНОВС**.

63. Арк. 56 – Пѣснь апостолом Петру и Павлу. Под «Творче и Боже» *Поч.*: «Прїидите вѣрных христїан соборы, нам ся явили богогласныя хоры...».

64. Арк. 57 – Пѣснь апостолом Петру и Павлу. *Поч.*: «Органы грайте, Петра величайте, апостолу Павлу радосно заграйте...».

65. Арк. 57 зв. – Пѣснь святителю Николаю. *Поч.*: «О кто, кто Николая любит...».

66. Арк. 58 зв. – Пѣснь святому Николаю. Под «Радуїєся Царице». *Поч.*: «Радуїєся Николаєс, мы к Тебѣ прибѣгаєм...».

67. Арк. 59 зв. – Пѣснь святому Николаю. Самоподобна. *Поч.*: «Болшого нѣсть на земли трона...». Акрівірш: **БАРДИНСКИ**.

68. Арк. 60 – П'єснь святому Николаю. Под «Богородице, в'єрным оборона»
Поч.: «Крикните гласы, на триумф ієрарєѣ, воспойте п'єснь нову...».

69. Арк. 63 зв. – П'єснь святому пророку Ілію. Под «Похвалу принесу». *Поч.*:
 «Галаадскій пророче, славне сожителю...».

70. Арк. 64 – П'єснь архангелу Михаилу. *Поч.*: «Хвалим тя вси згодне чудный
 возводе...».

71. Арк. 64 – П'єснь пророку Ілію. *Поч.*: «Источниче благодати, о Іліє
 славный, Іліє великий...».

72. Арк. 65 – П'єснь апостолу Андрею первозванному. Под «Во Дому Дави-
 довом». *Поч.*: «Во всю землю изыде в'єщаніє славне апостолє Андрєє...».

73. Арк. 66 – П'єснь святому Іоану Богослову. *Поч.*: «Іоана богослова і ритора
 сладка мова...».

74. Арк. 66 зв. – П'єснь святому Іоану Златоусту. *Поч.*: «Златоківанную трубу
 восхвалим днесь...».

75. Арк. 67 – П'єснь Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Буди восхваленна от вс'єх
 родов земных...».

76. Арк. 68 – П'єснь Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Радуйся Маріє, небесна
 Царице, Радуйся Пречистая прєсв'єтая горлицє...».

77. Арк. 68 зв. – П'єснь Пресвятой Богородици. *Поч.*: «Селенный св'єте,
 людіє страны...». Текст збережено не повністю через втрату аркуша.

Співаник Миколи Вайди має календарно-мінейну структуру, яка здебільшого характерна рукописним збірникам цього регіону. Водночас, як стверджує Ю. Медведик, календарним типом структурування послуговувалися й галицькі укладачі та переписувачі рукописних духовнопісенників (Медведик, 2004: 213–224]. Але співаники цього регіону хоча й укладені згідно церковно-календарної послідовності, все таки, характеризуються тим, що на кожне свято їх репертуар значно повніший у порівнянні з закарпатським. Тобто, йдеться про те, що до кожного свята укладачі та переписувачі співаників добирали велику кількість духовних пісень, мабуть, з тією метою, щоб аматори співу мали широкий вибір текстів, які б задовольняли їх релігійно-мистецькі потреби, надавалися для виконання згідно співацьких можливостей тощо. Натомість у закарпатських співаника більша «динаміка» текстів співаників. Але й у них можемо віднайти чималі блоки текстів на Різдво Христове та покаїнно-моралізаторських пісень. Не є винятком і співаник М. Вайди. У ньому маємо десять пісень на Різдво Христове, чимало покаїнних пісень, а також доволі багато пісень на різноманітні господські та богородичні свята. Окремий блок становлять пісні «святительські», тобто на честь святих. Такі блоки пісень характерні для рукописних співаників XVIII ст., які укладали на Лемківщині. Разом із тим, наявність такого блоку пісень у збірнику М. Вайди не дивина, якщо брати до уваги те, що Закарпаття та Лемківщина сусідять між собою, а духовнопісенний репертуар нерідко доволі близький або ж ідентичний. До прикладу: в співаниках обох регіонів зустрічаємо пісні священника з Перемиської землі Івана Буховецького («Іоанн днесь весело играєт, торжествующи, же во старости юницу питаєт...», «Изыйде нын'є Мати Ісус Христа...»). Всі вони записані з повністю збереженими акрорівшами, що свідчить водночас і про те, що час переписування

співаника був доволі близьким до часу створення цих пісень, їх популярності у співацькому середовищі карпатського краю.

Помітну групу текстів співаника становлять пісні покаянно-моралізаторського змісту. Певною мірою це можна вважати за закарпатську традицію, адже у XIX ст., пісні подібного змісту навіть укладали в окремі рукописні збірники, про що відомо з досліджень В. Гнатюка, Я. Яворського, Ю. Медведика, П. Женюха та ін. вчених. Належить також зазначити, що у збірниках такого спрямування (змісту) нерідко віднаходимо такі пісні, які невідомі з інших рукописів (найбільш помітно це у рукописних співаниках XIX ст.). Однак у співанику М. Вайди всі пісні релігійно-моралізаторського змісту є відомі і з інших рукописних та друкованих видань. Треба наголосити й на тому, що у збірнику зустрічаємо пісні, створені як безпосередньо на Закарпатті («Агнице страченна, душе зармученная...»; «Горѣ, горѣ, душе моя ко Ворцу своєму...» авторства Гедеона Пазія), так і в інших регіонах: Галичина, Волинь, Наддніпрянщина («Помысли человекѣ прегоркій час смерти...»; «Во дому Давыдовом страшная совершаются...»).

Є у співанику також декілька пісень на честь чудотворних богородичних ікон: «З емпіров горних Бог ся являет у Зарваниці» (чудотворному розп'яттю у с. Зарваниця, тепер Тернопільської обл. України); «Радуйся Маріє, небесна Царице» (згадуються ікони в м. Теревовлі на Тернопільщині та у Кам'янці-Подільському); «Селенный свѣте, людіє страны...» (до Почаївської ікони Богородиці). Слід зауважити, що остання, з перелічених пісень, в оригіналі присвячується возвеличенню чудотворної ікони Почаївської Богородиці. Але на Закарпатті її адаптували для прослави ікони Богородиці у Марія-Повчанському монастирі. Це стає зрозумілим з фрагменту поетичного тексту: «Скланяйте своя покорне главы / пред образом монархинѣ во Угерской краинѣ». Тут же треба наголосити на тому, серед закарпатських аматорів духовнопісенного співу пісні на честь чудотворних ікон з Галичини, Волині, Поділля та Полісся користувалися значною популярністю, що достатньо ретельно досліджено у статті Ю. Медведика [4; 165–194]. Поетичні тексти цих пісень пристосовували для прославляння закарпатських чудотворних ікон. Проте створювали й оригінальні пісні на честь місцевих закарпатських ікон. Щоправда більшість з них написано у XIX ст., а тому у співанику М. Вайди відсутні.

Висновки. Співаник М. Вайди нагадує за своєю структурою знаменитий почаївський «Богогласник» (1790 – 1791), унікальну українську антологію духовних пісень, яку нещодавно перевидано Ю. Медведиком з ґрунтовними музично-джерелознавчими та текстологічними коментарями (Medvedyk, 2016).

Попри зроблені фундаментальні дослідження українських рукописних співаників, ще залишають поодинокі рукописні пам'ятки, які заслуговують на своє вивчення, як і аналізований співаник М. Вайди. Тому, кожен віднайдений старовинний рукописний чи друкований співаник необхідно детально опрацювати та вводити до наукового обігу. Саме таким цікавим та доволі багатим за своїм пісенним репертуаром є співаник М. Вайди, який у подальшому необхідно досліджувати як у регіональному музично-культурному контексті, так і загальноукраїнському.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатюк, Володимир, 1902 – Гнатюк В. Угроруські духовні вірші // ЗНТШ. – Львів, 1902. – Т. XLVI. – С. 1–68; – Т. XLVII. – С. 69–164; – Т. XLIX. – С. 165–272.
2. Медведик, Юрій, 2000 – Медведик Ю. Археографічні та кодиколого-палеографічні проблеми дослідження духовнокантових рукописних пам'яток // Теорія і практика педагогічного процесу: Проблеми сучасного мистецтва і культури. – Київ – Харків: Каравела, 2000. – С. 196–205.
3. Медведик, Юрій, 2004 – Медведик Ю. Рукописний співаник XVIII століття як пам'ятка духовнопісенної культури українців // ЗНТШ. – Т. CCXLVII. – 2004. – С. 213–224.
4. Медведик, Юрій, 2010 – Медведик Ю. Рецепція іконославильних пісень українського Полісся, Поділля, Волині та Галичини в співочій культурі XVIII – XIX ст. Мукачівської єпархії // *Stav výskumu Mukačevsko-Užhorodského nápevu. Súbor štúdií.* – Košice-Trnava: Dobrá kniha, 2010. – S. 165–194 (Vol. 6. *Analecta Instituti studii spiritualitatis orientaliu occidentaliumque provehendis nomine p. Michaelis Lacko appellati*).
5. Медведик, Юрій, 2015 – Медведик Ю. Українські духовні пісні в рукописних джерелах другої половини XVII – початку XX ст. (джерелознавчо-археографічний опис) // *Ad Fontes: з історії української музики XVII – початку XX ст.: вибрані статті, матеріали, рецензії.* – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. – С. 391–428.
6. Орос, Іван, 2017 – Орос І. Фонди обласного краєзнавчого музею поповнили нові експонати про Августина Волошина і Карпатську Україну // *Allkarpaty.com* / Режим доступу: <http://allkarpaty.com/zak-news/52826-fondi-oblasnogo-kraeznavchogo-muzeu-popovnili-nov-eksponati-pro-avgystina-voloshina-karpatsky-ukraynu>
7. Папп, Стефан, 1971 – Папп С. Духовна пісня на Закарпатті // *Analecta Ordinis S. Basilii Magni.* – Roma: PP Basiliani. – 1971. – Vol. VII (XIII). – С. 125–126.
8. Томко, Андрея, 2008a – Томко А. До питання дослідження духовнопісенного репертуару XIX ст. на Закарпатті (за матеріалами двох рукописних співаників другої половини XIX ст. із фондів Закарпатського краєзнавчого музею) // *Вісник Прикарпатського університету: Мистецтвознавство.* – Вип. XII – XIII. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 128–133.
9. Томко, Андрея, 2008b – Томко А. Рукописні співаники Іоана Югасевича – джерела для дослідження давньої духовнопісенної культури Закарпаття та Східної Словаччини // *Вісник Прикарпатського університету: Мистецтвознавство.* – Вип. XV – XVI. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 88–93.
10. Шевніна, Тетяна, 2005 – Шевніна Т. Покрайні написи в рукописних книгах і стародруках XV – XIX ст. в колекції фондів Закарпатського краєзнавчого музею // *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею: Вип. XVII.* – Ужгород: Патент, 2005. – С. 25–39.
11. Федака, Павло, 2017 – Федака П. До 80-річчя Всепросвітянського з'їзду в Ужгороді // *Трибуна: газета* – 2017. – 21 жовтня // Режим доступу: <http://trubyna.org.ua/novyny/80-rokiv-tomu-15-tysyach-zakarpatskyh-ukrayintiv-staly-na-zahyst-ridnoyi-movy-kultury-foto/>
12. Яворский, Юлиан, 1934 – Яворский Ю. Материалы для истории старинной песенной литературы в Подкарпатской Руси. – V Praze: 1934. – 345 с.
13. Rothe, Hans; Medvedyk, Jurij, 2016 – Rothe H., Medvedyk J. *Bogoglasnik. Pesni blagovovejnyja (1790/1791). Eine Sammlung geistliche Lieder aus Ukraine.* Herausgegeben von Hans Rothe in Zusammenarbeit mit Jurij Medvedyk. – Band 1: Facsimile. – Kūln-Weimar Wien: Būhlau Verlag, 2016. – 602 S.; – Band 2: Darstellung. – Kūln-Weimar Wien: Būhlau Verlag, 2016. – 432 S.
14. Žeňuch, Peter, 2006 – Žeňuch P. *Kyryllische paraliturgische Lieder: Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert* / [Hrsg. von Peter Žeňuch]. – Köln – Weimar – Wien : Böhlav, 2006. – 982 s. – (Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte : Reihe B: Editionen : N. F., Bd. 23) (Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae: vol. II).
15. Žeňuch, Peter, 2007 – Žeňuch P. *Výskum cyrylských a latinských pamiatok byzantskej tradície z východného Slovenska a Zakarpatskej oblasti Ukrajiny: Monumenta byzantine-slavica*

et Slovaciae // Cyrillské a latinské pamiatky v byzantsko-slovanskom obradovom prostredí na Slovensku. – Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2007. – S. 9–42.

REFERENCES

1. Hnatiuk, Volodymyr, 1902 – Hnatiuk V. Hungari-Rus' sacred songs // ZNTSh. – L'viv, 1902. – T. XLVI. – S. 1–68; – T. XLVII. – S. 69–164; – T. XLIX. – S. 165–272.
2. Medvedyk, Yurii, 2000 – Medvedyk Yu. The archeographic and codicologic-paleographic problems of the study of spiritual and cultural manuscripts // Theory and practice of the pedagogical process: The problems of contemporary art and culture. – Kyiv – Kharkiv: Karavela, 2000. – S. 196–205.
3. Medvedyk, Yurii, 2004 – Medvedyk Yu. The handwritten song book of the XVIII century as a monument of Ukrainians spiritual culture // ZNTSh. – T. CCXLVII. – 2004. – S. 213–224.
4. Medvedyk, Yurii, 2010 – Medvedyk Yu. The reception of iconoclastic songs of Ukrainian Polissya, Podillya, Volyn' and Galychna in the singing culture of the XVIII–XIX centuries in Mukachevo diocese // Stav výskumu Mukačevsko-Užhorodského nápevu. Súbor štúdií. – Košice-Trnava: Dobrá kniha, 2010. – S. 165–194 (Vol. 6. Analecta Institutii studiis spiritualitatis orientialium occidentaliumque provehendis nomine p. Michaelis Lacko appellati).
5. Medvedyk, Yurii, 2015 – Medvedyk Yu. Ukrainian spiritual songs in manuscript sources of the second half of the 17th – early 20th centuries. (source-study and archeographical description) // Ad Fontes: from the history of Ukrainian music of the XVIth – the beginning of the XX century. Selected articles, materials, reviews. – L'viv: LNU im. Ivana Franka, 2015. – S. 391–428.
6. Oros, Ivan, 2017 – Oros I. The new exhibits about Augustine Voloshyn and Carpatho-Ukraine have enriched added the funds of the regional museum of local lore // Allkarpaty.com / Rezhym dostupu: <http://allkarpaty.com/zak-news/52826-fondi-oblasnogo-kraznavchogo-myzeu-popovni-li-nov-eksponati-pro-avgystina-voleshina--karpatsky-ykrany>
7. Papp, Stefan, 1971 – Papp S. Spiritual song in Transcarpathia // Analecta Ordinis S. Basili Magni. – Roma: PP Basiliani. – 1971. – Vol. VII (XIII). – S. 125–126.
8. Tomko, Andreia, 2008a – Tomko A. On the issue of research of the spiritual repertoire of the nineteenth century in Transcarpathia (based on two handwritten song book's materials of the second half of the nineteenth century from the funds of the Transcarpathian Regional Museum) // Newsletter Precarpathian University. Art studies – Vol. XII – XIII. – Ivano-Frankivsk, 2008. – S. 128–133.
9. Tomko, Andreia, 2008b – Tomko A. Manuscript singers of Y. Yugasevych – sources for the study of the ancient spiritual culture of Transcarpathia and Eastern Slovakia // Newsletter Precarpathian University. Art studies. – Vol. XV – XVI. – Ivano-Frankivsk, 2008. – S. 88–93.
10. Shevnina, Tetiana, 2005 – Shevnina T. Marginal inscriptions in handwriting books and early printed books of the XV – XIX centuries in the collection of funds of the Transcarpathian Local History Museum // Scientific collection of the Transcarpathian Museum of Local Lore: – Vol. XVII. – Uzhhorod: Patent, 2005. – S. 25–39.
11. Fedaka, Pavlo, 2017 – Fedaka P. To the 80th anniversary of the All-World Congress in Uzhgorod // Tribune: the newspaper. – 2017. – 21. 10 // rezhym dostupu: <http://trubyna.org.ua/novyiny/80-rokiv-tomu-15-tysyach-zakarpatskyh-ukrayintsiv-staly-na-zahyst-ridnoyi-movy-kultury-foto/>
12. Yavorskyi, Yulian, 1934 – Yavorskyi Yu. Materials for the history of ancient song literature in Subcarpathian Rus'. – Prag: 1934. – 345 s.
13. Rothe, Hans; Medvedyk, Jurij, 2016 – Rothe H., Medvedyk J. Bogoglasnik. Pesni blagogovejnyja (1790/1791). Eine Sammlung geistliche Lieder aus Ukraine. Herausgegeben von Hans Rothe in Zusammenarbeit mit Jurij Medvedyk. – Band 1: Facsimile. – KÜLN-Weimar Wien: Böhrlau Verlag, 2016. – 602 S.; – Band 2: Darstellung. – KÜLN-Weimar Wien: Böhrlau Verlag, 2016. – 432 S.
14. Žeňuch Peter, 2006 – Žeňuch P. Kyrillische paraliturgische Lieder: Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert / [Hrsg. von Peter Žeňuch]. – Köln – Weimar – Wien: Böhlav, 2006. – 982 c. – (Bausteine zur Slavischen

Philologie und Kulturgeschichte: Reihe B: Editionen: N. F., Bd. 23) (Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae: vol. II).

15. Žeňuch Peter, 2007 – Žeňuch P. Výskum cyrilských a latinských pamiatok byzantskej tradície z východného Slovenska a Zakarpatskej oblasti Ukrajiny: Monumenta byzantine-slavica et Slovaciae // Cyrilské a latinské pamiatky v byzantsko-slovanskom obradovom prostredí na Slovensku. – Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2007. – S. 9–42.

Статтю подано до редакції 19.02.2018 р.